

Komentar in karta: 1/73 SLA V074 'stegniti se'

Vlado Nartnik

1. Gradivo

Vprašanje je bilo zamišljeno v smislu obstoja, le da gradivo večinoma izkazuje odgovore z ekspresivnim pomenom 'prenehati živeti', knj. *stegniti se* (*ī*) – ta leksem je najpogostejše zapisan tudi v zbranem gradivu. Prevladujejo tako oblikoslovne alternante pripon tipa *cec-ni-ti* – *fac-no-ti* kakor glasoslovne različice za eno- in večbesedne lekseme.

Enobesedni leksemi izkazujejo značilno delitev v smislu glagolskega lika oz. vrstnosti. Pripona *-ni-* tudi *-no-* izkazuje bodisi netrajni/semelfaktivni lik dovršnega vida (*ceciniti*, *crkniti*, *činknoti*, *črkniti*, *izdahiniti* tudi *izdihniti*, *facnoti*, *flikniti*, *gagniti*, *guzniti*, *gavzniti*, *hahnoti*, *krecnoti*, *krepniti* in *strepetnoti*) bodisi gibalnost (*stegniti se* s prehodnimi različicami *stegniti pete*, *stegniti noge* in *zategniti jo* ter s predposkimi različicami *vtegniti se* tudi *utegniti se*, *pretegniti se*, *iztegniti se*, *potegniti se* in *nategniti se*) ali postalnost/fientivnost (*poginiti* tudi *zginiti*) s predpono dovršnega vida. Po padajoči pogostnosti si sicer sledijo še leksemi *krepati* tudi *ukrepati*, *umreti*, *faliti*, *iti* s frazemom *iti v krtovo deželo* ter s sestavljenkami *doiti*, (*preč/proč*) *priti*, *uiti* in *zaiti*.

Posamično nastopajo leksemi *urezati*, *dokončati*, *podelati*, *poravnati se*, tudi *zravnavati se*, *zabincati*, *zaregljati*, *opрожiti se* in *stepsti* ter frazemi (*nehati dihati*, *imeti mrzle noge*, *parklje dati*, *pokazati pete*, *mrzle noge dobiti*, *ta rajni biti*) in opisna poimenovanja (*presvetlo mu je*, *odzvonilo mu je*, *minilo ga je*, *pobralo ga je*, *hudič ga je pobral*, *vzelo ga je*, *vrag ga je vzel*, *hudič ga je vzel*).

2. Morfološka analiza

zabincati < **za-binc-a-ti* 'brcniti', dalje nejasno

črkniti ≤ **čbrk-nq-ti* ← **čbrk-a-ti* 'škripati, škrtati'

crkniti ≤ **cbrk-nq-ti*, kar je tvorba iz onomatopeje

činknoti, nejasno, morda v zvezi s **kym-nq-ti* 'skloniti glavo'

ceciniti, nejasno, morda v zvezi s **kym-nq-ti* 'skloniti glavo'

facnoti < **fac-nq-ti* 'brcniti, suniti', dalje nejasno

flikniti < **flik-nq-ti* ← **xlik-nq-ti* 'izdihniti', dalje nejasno

hahnoti < **xax-nq-ti*, dalje nejasno

gagniti ≤ **gag-nq-ti* 'gagniti', dalje nejasno

guzniti ≤ **guz-nq-ti* ← **gʷlg-nq-ti* 'zagolsniti se komu'

gavzniti, nejasno, morda v zvezi z **guz-nq-ti*

krecnoti < **krec-nq-ti* 'umreti, crkniti', dalje nejasno

iti < **i-ti* 'iti'

doiti < **do-i-ti*

uiti < **u-i-ti*

zaiti < **za-i-ti*

izdihniti ≤ **j_{bz}-dyx-nq-ti* 'izdihniti'

izdahnniti ≤ **j_{bz}-d_bx-nq-ti* 'izdahnniti'

stegniti se ≤ **s_b-teg-nq-ti se* 'stegniti se'

iztegniti se ≤ **j_{bz}-teg-nq-ti se*

nategniti se ≤ **na-teg-nq-ti se*

potegniti se ≤ **po-teg-nq-ti se*

pretegniti se ≤ **per-teg-nq-ti se*

vtegniti se ≤ **u-teg-nq-ti se*

strepetnoti < **v_{bz}-trep-et-nq-ti* ← **trep-a-ti* 'narahlo udarjati, plahutati, kriliti, tresti'

dokončati < **do-kon-bč-a-ti* ← **do* 'do' + **kon-bc-b* 'konec'

umreti < **u-mer-ti* 'umreti'

stepsti < **s_b-tep-ti* 'stepsti'

poginiti ≤ **po-gyb-nq-ti* 'propasti'

zginiti ≤ **j_{bz}-gyb-nq-ti* 'izgubiti se'

oprožiti se < **o-prqž-i-ti se* ← **prqž-i-ti* 'napenjati, stegovati'

poravnati se < **po-orv-bn-a-ti se* ← **orv-bn-a-ti se* 'ravnati se' ← **orv-bn-b* 'raven, prostran'

izravnati se < **j_{bz}-orv-bn-a-ti se*

podelati < **po-děl-a-ti* ← **děl-a-ti* 'delati' ← **děl-o* 'delo'

urezati < **u-rěz-a-ti* ← **rěz-a-ti* 'rezati, sekati'

zaregljati < **za-reg-l̥-a-ti* ← **reg-a-ti* 'odpirati usta'

faliti < *(*fal*)-*i-ti* ← *it. fallire* 'zmotiti se, propasti'

krepati < *(*krep*)-*a-ti* ← *it. crepare* 'počiti, crkniti'

ukrepati < **u-(krep)-a-ti*

krepniti ≤ **(krep)-nq-ti*

3. Posebnosti kartiranja

Glede na raznoterost besednih osnov so z različnimi simboli kartirani liki glagolske vrstnosti, izpolnitve znotraj znakov pa pomenijo različne podlage leksemov. Pri enobesednih leksemih nastopata zlasti priponi *-ni-* ali *-no-*, ki sta bodisi dovršni bodisi nedovršni.

Kot enkratnice so kartirani leksemi *zaregljati* v T042, *zabincati* v T046, *cecniti* v T054, *črkniti* v T131, *gavzniti* v T202, *oprožiti se* v T291, *hahnoti* v T381, *kretnoti* v T404 in *stepsti* v T409.

Kot enkratnica z *-giniti* je kartiran leksem *zginiti* v T405, z *-ravnati* leksem *poravnati se* v T312, s *-tegniti* leksema *zategniti jo* v T009 in *nategniti se* v T056, z *-iti* pa leksemi *iti* v T296, *doiti* v T177 in *zaiti* v T193.

Kot opisna poimenovanja so kartirani odgovori *stegniti noge* v T412, *stegniti pete* v T101 in T363, *život preč priti* v T299, *ta se vtegnoti* v T388 in T395, *ven se vtegnoti* v T387, T395 in T404, *vzeti koga* v T079, T179, T182, T196 in T248 ali *pobrati koga* v T179, T182 in T296 z dovršnim glagolom.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *faliti* v T025 in T226, *urezati* v T042, *miniti koga* v T043, *poginiti* v T043, T097, T237, T326, T357 in T363, *crkniti* v T046, T097, T104, T112, T118, T143, T234, T304, T340, T342 in T363, *stegniti se* v T048, T049, T069, T132, T140, T182, T202, T326, T345, T409 in T411, *krepati* v T097, T141, T147, T155, T237 in T281, *izdahnti* v T122, T343 in T378, *ukrepati* v T162, *krepniti* v T162, T304 in T381, *umreti* v T182, T234 in T296, *podelati* v T196, *flikniti* v T226, T339 in T342, *izdihniti* v T237, *dokončati* v T237, *činknoti* v T363, *pretegniti se* v T372 in T374, *facnoti* v T374, *strepetnoti* v T381, *utegniti se* v T409, *gagniti* v T411 ter opisna poimenovanja *ta rajni biti* v T046, *pete pokazati* v T049, *pete stegniti* v T049, T372 in 411, *imeti mrzle noge* v T049, *mrzle noge dobiti* v T049, *iti v krtovo deželo* v T071, *koga (si) vzeti* v T071, T097 in T409, *pobrati koga* v T234 in T275, *presvetlo komu biti* v T296, *nehati dihati* v T299, *proč priti* v T301, *parklje dati* v T411, *odzvoniti komu* v T411.

4. Uporabljena dodatna literatura

Andersen 1999; Bernjak 2004; Bezljaj 2003; Harro 1998; Lenček 1996; Merše 1995; Nahtigal 1952; Nartnik 1998, 2011; Orešnik 1994; Stramljič Breznik 1999; Šekli 2011; Zazorina 1979; Žele 2007

5. Primerjaj

SLA: V076 'umreti'(1/72); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: /; ASLEF: /; HJA: /